

LLETRES

Quan els llibres moren van al cel

Faíza Hayat *

Il·lustració de Gemma Vidal

On van els llibres quan es moren? Matthew Battles explica en un estudi molt interessant, *La desassossegada història de les biblioteques* (Editora Planeta, São Paulo, 2003), que, en les antigues sinagogues, els llibres irrecuperables eren llançats en un espècie de pou profund, de boca estreta, anomenat *genizah*, paraula que en hebreu significa receptacle. L'historiador jueu Salomó Schechter explica així la raó d'aquest procediment: "Quan l'esperit s'en va, s'amaga el cadàver per a protegir-lo de qualsevol mena d'abús. De la mateixa forma, quan l'escriptura es deteriora, nosaltres amaguem el llibre per a evitar que sigui profanat. El contingut d'un llibre, com les ànimes, s'en va al cel".

A les muntanyes prop de Quetta, topònim que la recent guerra de l'Afganistan va fer famós a tot el món, existeix una inextricable xarxa de caverne on, durant algun temps, els americans asseguraren que s'hi amagava Osama Bin Laden. En aquests caverne hi reposen desenes de milers d'exemplars de l'Alcorà, greument damnificats, cada un d'ells embolicat amb un drap blanc. És un lloc estrany, misteriós, que atrau peregrins de tots els països islàmics, que es reuneixen en oració i reflexió, entremig dels llibres morts.

Penso en això, en aquells llibres morts, en aquells homes cercant la pau al costat dels llibres morts, cada vegada que m'esforço en reorganitzar la meua biblioteca. Tinc alguna dificultat en reconèixer l'existència d'un cel per als llibres -fins i tot d'un cel per als homes- però no em decideixo a llençar cap llibre mort. En primer lloc, com sabem que un llibre és mort?: quan deixa de respirar, o quan ens deixa d'inspirar?

Matthew Battles recorda que quan, el 1890, la sinagoga del Caire va ser restaurada, els investigadors (i els lladres de documents; a vegades es fa difícil distingir els uns del altres) van trobar la *genizah* - allà estaven, coberts per la sorpresa i la pols, mil anys d'història, de la gran i de la petita història, des de simples cartes, llistes de compres, encanteris, amulets i llibres d'exercicis per als infants, fins a diccionaris, poemes, gramàtiques i textos científics. Els va salvar l'oblit, l'abandonament, en fi, el Paradís. I fou aleshores que aquells llibres morts, o el que quedava d'ells, retornaren a la vida, servint de font d'inspiració a tota mena d'investigadors. Fou gràcies a ells, per exemple, que Shelomo Dov Goiten va publicar el seu famós estudi en sis volums, *A Mediterranean Society*, un extraordinari panorama de la vida dels jueus a l'edat mitjana.

A l'endregar els llibres en els prestatges del meu nou apartament, hi trobo novel·les per a adolescents, manuals escolars, diaris, quaderns d'apunts, que, fa anys, potser dècades, vaig llançar a la boca famolenca de la meua petita *genizah*. Els miro amb el mateix esglai amb que Shelomo Dov Goiten s'abocà sobre els vells papers de la Sinagoga del Caire. Aquell món extingit abans fou el meu. Aquella abans vaig ser jo. Reconec, en alguns quaderns molt estropellats, la meua pròpia caligrafia, però no em recordo de les frases. Recupero, poc a poc, el meu passat. Sorto al carrer més forta i més serena. Aquesta és, finalment, la gran victòria dels llibres: fins i tot després de morts ens ajuden a entendre la vida.

*Faíza Hayat és escriptora portuguesa d'arrels islàmiques.

Article original publicat a Revista XIS, Lisboa, 21 d'agost de 2004.

Traducció de Manuel Costa Fernández.